

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΗΛΙΑΣ ΖΕΓΓΕΛΗΣ

αρχιτέκτονας

«Στην κρίση και η αρχιτεκτονική σφίγγει το ζωνάρι»

■ Άγγελος Αγγελίδης

«οι εισηγητές ήταν πολύ προσεκτικά επιλεγμένοι κι όλες οι εισηγήσεις ήταν ενδιαφέρουσες»

«θα μπορούσαμε να δούμε μία επέκταση της τυπολογίας της πολυκατοικίας, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να πλάθεται»

«ας δούμε την κρίση στην Ελλάδα, σαν την ευκαιρία να βάλουμε κάτω το μυαλό μας και να ερευνήσουμε τι θα μπορούσαμε να κάνουμε. Ίσως όχι εμείς, αλλά οι μεταγενέστερες γενιές»

«η πλατεία Αριστοτέλους είναι για τη Θεσσαλονίκη ότι είναι η Λα Ράμπλα για τη Βαρκελώνη. Δεν θα άλλαζε τίποτα»

Για την αρχιτεκτονική και την κρίση μίλησε –μεταξύ άλλων– ο διεθνούς φήμης αρχιτέκτονας Ηλίας Ζέγγελης, καθηγητής στο Berlage και επίτιμος διδάκτορας στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Π.Θ., σε συνέντευξη που παραχώρησε στο «ΤΕΧΝΟΓΡΑΦΗΜΑ», στο πλαίσιο του συνεδρίου «Δημόσιος Χώρος... Αναζητείται». Τόνισε ότι κατά την περίοδο της κρίσης, τα πάντα στριμώχνονται και επομένως και η αρχιτεκτονική σφίγγει το ζωνάρι. Ωστόσο, υποστήριξε ότι η κρίση μπορεί να αποτελέσει μία ευκαιρία για την αρχιτεκτονική να ερευνήσει διάφορα πρότζεκτ, τα οποία πιθανότατα θα επηρεάσουν τις μελλοντικές γενιές. «Αρχιτεκτονική δεν είναι κάτι το οποίο απαραίτητα υλοποιείται», ανέφερε χαρακτηριστικά. Δήλωσε ότι λίγο ή πολύ οι αρχιτεκτονικές σχολές ανά τον κόσμο είναι ίδιες και αποκάλυψε ότι για τον ίδιο η κάθε σχολή κρίνεται από τους καθηγητές που διδάσκουν. Τόνισε πως σήμερα δημόσιος χώρος δεν υπάρχει και υπογράμμισε ότι χρειάζονται μηχανισμοί και θεσμοί που να επαναφέρουν τη συνείδηση του κοινού. Αναφερόμενος στο περίφημο βιβλίο της Άρεντ, το χαρακτήρισε διαχρονικό, προσθέτοντας ότι εξακολουθούμε να φτιάχνουμε πράγματα τα οποία θα έχουν διάρκεια που ξεπερνά το χρονικό διάστημα της ζωής μας. Θεωρεί ότι δεν πρόκειται να αλλάξει η τυπολογία της πολυκατοικίας που υιοθετήθηκε για τις ελληνικές πόλεις. Ωστόσο, υποστήριξε ότι θα πρέπει να εξεταστεί μία επέκταση του συγκεκριμένου τύπου, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να πλάθεται. Αποκάλεσε τη πλατεία Αριστοτέλους ως τη Λα Ράμπλα της Θεσσαλονίκης και τόνισε ότι δεν θα άλλαζε τίποτα σε αυτή. Τέλος, δήλωσε ιδιαίτερα ικανοποιημένος από τη διοργάνωση του συνεδρίου και χαρακτήρισε ενδιαφέρουσες όλες τις εισηγήσεις του.

Το ΤΕΕ/ΤΚΜ κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια για να οργανώσει ένα άψογο συνέδριο για το δημόσιο χώρο. Ποιες είναι οι εντυπώσεις σας, ως επίτιμος καλεσμένος; Έχω μείνει πραγματικά εξαιρετικά ικανοποιημένος. Η οργάνωση και η διαδικασία που έχει ακολουθηθεί είναι πάρα πολύ εντυπωσιακή. Τα θέματα που έχουν θιχθεί είναι ζωτικά. Θα έλεγα πολύ ενδιαφέροντα και

κρίσιμα. Οι εισηγητές ήταν πολύ προσεκτικά επιλεγμένοι κι όλες οι εισηγήσεις ήταν ενδιαφέρουσες. Γενικότερα, το επίπεδο της συζήτησης ήταν πάρα, μα πάρα πολύ υψηλό.

Τελικά, υπάρχει σήμερα δημόσιος χώρος; Αυτό είναι ένα καίριο ερώτημα. Είναι πράγματι πολύ ενδιαφέρον που τέθηκε η κατάληξη 'αναζητείται' στον τίτλο του συνεδρίου. Γιατί μιλάμε για δημόσιο χώρο και το ερώτημα είναι αν υπάρχει το κοινό. Αν κοινωνικά έχουμε τη συνείδηση του δημόσιου χώρου ή αν την έχουμε χάσει από τη συνήθεια της ιδιωτικοποίησης, που έχουμε όλοι μας αποτραβηχτεί σε ένα κόσμο τελειώς ιδιωτικοποιημένο. Καταλήγουμε –εγώ τουλάχιστον στην εισήγησή μου– στην ουσία ότι δημόσιος χώρος δεν υπάρχει. Χρειάζονται μηχανισμοί και θεσμοί που να επαναφέρουν τη συνείδηση του κοινού. Έχουμε ξεφύγει. Έχουμε φύγει από την έννοια της κοινωνίας και έχουμε πάει στην έννοια του πλήθους. Η συλλογικότητα έχει πια εκλείψει. Ο δημόσιος άνθρωπος, όπως νοείται στην εποχή της αρχαίας ελληνικής αγοράς ή ακόμη και των ρωμαϊκών λουτρών, έχει εκλείψει. Είμαστε ιδιωτικοποιημένοι πλέον.

Στην ομιλία σας διαβάσατε ένα απόσπασμα του βιβλίου της Χάνα Άρεντ, το οποίο έχει γραφεί μισό αιώνα πριν και υποστηρίζει ότι ο δημόσιος χώρος δεν μπορεί να οικοδομείται για μία γενιά και η διάρκειά του πρέπει να υπερβαίνει τη διάρκεια ζωής των θνητών. Πόσο επίκαιρο θεωρείτε ότι είναι σήμερα το βιβλίο της Άρεντ;

Αυτό που ανέφερα στην ομιλία μου είναι ότι ο Βίρνο και ο Νέγκρι, θεωρούν ότι η ανάλυση της Άρεντ είναι πλέον αναχρονισμός. Και σε μεγάλο βαθμό έχουν δίκιο αν και προσωπικά πιστεύω ότι δεν είναι αναχρονισμός. Όπως και να έχει, δεν παύει να είναι ένας οδηγός του τι έχουμε χάσει. Πιστεύω ότι έχουν συγχωνευτεί οι έννοιες της Άρεντ περί 'εργασίας – μόχθου' (για να επιβιώσουμε) και 'εργασίας – έργου' (αυτό που αφήνουμε πίσω μας και έχει μεγάλη διάρκεια, πέρα από τον περιορισμένο χρόνο της ζωής μας). Η Αρχιτεκτονική ανήκει στη δεύτερη κατηγορία. Πάντως, παρ' όλη τη 'συχώνευση' πιστεύω ότι εξακολουθούμε να αφήνουμε έργο πίσω μας. Είμαστε συγχρόνως η 'ζωή' και η 'εργασία' και το τι κάνουμε και το τι αφήνουμε πίσω μας έχει γίνει ένα υβριδικό σύνολο. Δεν παύει όμως να εξακολουθούμε

να φτιάχνουμε αυτά τα οποία θέλουμε να παραμείνουν και να έχουν τη διάρκεια που ξεπερνά το χρονικό διάστημα της ζωής μας. Έχετε δηλώσει ότι οι κυβερνητικές πολιτικές ενθάρρυναν τη διάδοση μιας συγκεκριμένης τυπολογίας για τις ελληνικές πόλεις, της πολυκατοικίας. Διακρίνετε στο μέλλον μία αλλαγή της τυπολογίας;

Προς το παρόν δε βλέπω να αλλάζει καθόλου. Θα μπορούσαμε να δούμε το γεγονός από μεριά της πολιτικά ενισχυμένης παράδοσης του να φτιάξουμε την πόλη 'εκ των κάτω προς τα άνω', με την τυπολογία της πολυκατοικίας. Σαν τύπος έχει μία μεγάλη ευελιξία στο να μπορεί να συμπεριλαμβάνει μέσα πολλά πράγματα, παραπάνω από τα διαμερίσματα της κατοικίας. Για παράδειγμα, εργασία και η ζωή. Θα μπορούσαμε να δούμε μία επέκταση αυτού του τύπου, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να πλάθεται. Μία μετεξέλιξη αυτής της τυπολογίας, η οποία έχει πολλές πιθανότητες ευελιξίας και μετεξέλιξης. Αντί να είναι ένα πίξελ, θα μπορούσε να αποκτήσει μία μεγαλύτερη θεωρητική εμβέλεια.

Αλήθεια, σε περίοδο κρίσης ποιες είναι οι δυνατότητες και τα περιθώρια για την Αρχιτεκτονική;

Είναι πολύ σημαντικό να θεωρήσουμε την οικονομική κρίση που πλήττει την Ελλάδα ως την κορυφή του παγόβουνου. Κρίση περνούν οι ΗΠΑ, όλη η Ευρώπη και γενικότερα ο καπιταλιστικός χώρος. Όμως, οι κρίσεις –όπως κι οι ασθένειες– περνούν από την ύφεση και μετά μπαίνουν σε μία νέα φάση. Φυσικά, κατά την περιόδω της κρίσης, τα πάντα στριμώχνονται. Και η Αρχιτεκτονική σφίγγει το ζωνάρι. Δεν υπάρχει άλλη διέξοδος. Ωστόσο, ακόμη και σε περίοδο κρίσης στην Ελλάδα, πολλά μπορούν να γίνουν. Αρχιτεκτονική δεν είναι μόνο κάτι το οποίο απαραίτητα υλοποιείται. Ας πούμε ότι υπάρχει και η 'αρχιτεκτονική στα χαρτιά'. Η συγκεκριμένη μπορεί να είναι πολύ σημαντική ως προς την επήρεια που ενδεχομένως να έχει σε μελλοντικές εξελίξεις. Έχουμε πολλά παραδείγματα αρχιτεκτόνων, όπως τους αρχιτέκτονες της ΜεταΟκτωβριανής επανάστασης στη Ρωσία, τους λεγόμενους κονστρουκτιβιστές, οι οποίοι έχτισαν πολύ λίγα. Ωστόσο, έβαλαν τη σφραγίδα τους σε αυτό που αργότερα ονομάστηκε μοντερνισμός. Επίσης, υπάρχουν αρχιτέκτονες, όπως ο Λαβίντοφ του οποίου το έργο θεωρείται το πιο σημαντικό από όλους τους κονστρουκτιβιστές, ο οποίος δεν έχτισε τίποτα. Παρά μόνο στο τέλος επί Σταλινισμού, στην Κριμαία, έκανε μία υπαίθρια σκάλα. Κι όμως είναι πάρα πολύ σημαντικός. Υπάρχει κι ο Ρότσι, του οποίου τα γραπτά είναι

T.Ch. 2008
Πηγή: www.artablogs.gr

ΠΙΛΟΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΣΕ 10 ΜΜΕ ΤΗΣ Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ CreaMED

πολύ πιο σημαντικά από αυτά τα οποία έκτισε. Ας δούμε την κρίση στην Ελλάδα, σαν την ευκαιρία να βάλουμε κάτω το μυαλό μας και να ερευνησουμε τι θα μπορούσαμε να κάνουμε. Ίσως όχι εμείς, αλλά οι μεταγενέστερες γενιές.

Έχετε διδάξει σε πολλές αρχιτεκτονικές σχολές πανεπιστημίων του εξωτερικού. Ποιες διαφορές εντοπίσατε μεταξύ των Σχολών, αλλά και ποιες είναι οι διαφορές με την Ελλάδα;

Εγώ φρονώ ότι λίγο ως πολύ, όλες οι αρχιτεκτονικές σχολές ανά τον κόσμο είναι ίδιες. Έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά. Είναι τόσο καλές, όσο αυτοί που διδάσκουν κι οι οποίοι έρχονται και φεύγουν. Η ίδια σχολή μπορεί να έχει προσωπικό από διδάσκοντες πολύ υψηλού επιπέδου και το διάστημα αυτό να είναι μία πάρα πολύ καλή σχολή. Μετά από ορισμένες γενιές, αυτοί να έχουν φύγει και να έχουν έρθει άλλοι. Οι μέθοδοι, τουλάχιστον από τις σχολές που έχω γνωρίσει κι έχω γνωρίσει πολλές, πχ στην Ευρώπη, τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία, τη Νότιο Αμερική έχουν ελάχιστες διαφορές τοπικών χαρακτηριστικών. Στην Ιαπωνία, ίσως, κάπως παραπάνω. Είναι όλες -λίγο ως πολύ- ίδιες. Έχουν τις ίδιες μεθόδους, την ίδια μέθοδο συναλλαγής με τα παιδιά που διδάσκονται, την ίδια μέθοδο βαθμολογίας. Κατά εμέ το κριτήριο της κάθε σχολής εξαρτάται από τους καθηγητές...

Η πλατεία Αριστοτέλους αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά σημεία της Θεσσαλονίκης. Την έχετε επισκεφτεί. Την έχετε περπατήσει. Τι θα αλλάζατε;

Η πλατεία Αριστοτέλους είναι για τη Θεσσαλονίκη ότι είναι η Λα Ράμπλα για τη Βαρκελώνη. Δεν θα άλλαζα τίποτα. Θα την κρατούσα όπως είναι. Βέβαια, δεν ξέρω τη Θεσσαλονίκη τόσο καλά. Αλλά, σαν επισκέπτης κάθε φορά που έρχομαι είναι τόσο όμορφη που λέω: 'αχ να μπορούσα να ζούσα εδώ'. Η σχέση της με τη θάλασσα είναι κάτι που σε τραβάει πάρα πολύ. Η διαλεκτική σχέση μεταξύ του θερμάϊκου που απλώνεται προς το άγνωστο -γιατί δε φαίνονται τα όρια του- και της πόλης. Ακόμη και η υγρασία στη Θεσσαλονίκη έχει τη γοητεία της.

Στην πόλη έχει κατά καιρούς ξεκινήσει ένας 'διάλογος' για αποκατάσταση της σχέσης της με τη θάλασσα...

...η οποία υποτίθεται ότι έχει διακοπεί. Τουλάχιστον για εμένα αυτή η σχέση είναι πολύ άμεση κι έχει μεγάλη σημασία. ■

Περισσότερες από 100 πιλοτικές εφαρμογές για τεχνικές δημιουργικότητας σε επιλεγμένες μικρομεσαίες επιχειρήσεις (εκ των οποίων οι 10 στην Κ. Μακεδονία), πρόκειται να πραγματοποιηθούν στο διάστημα Νοεμβρίου 2011-Ιανουαρίου 2012, στο πλαίσιο του ερευνητικού έργου CreaMED, στο οποίο μετέχουν 11 εταιρείες από οκτώ μεσογειακές χώρες. Στόχος των πιλοτικών εφαρμογών είναι η εξοικείωση με τις πλέον ενδεδειγμένες τεχνικές δημιουργικότητας και η ενσωμάτωση της δημιουργικότητας και καινοτομίας στα συστήματα διοίκησης των ΜμΕ που θα συμμετέχουν, μέσα από τις κατάλληλες δομές (εκπαίδευση «δημιουργικών ηγετών»).

Σε μία εποχή ισχυρού ανταγωνισμού και έντονης οικονομικής κρίσης, η ανάπτυξη της Ευρώπης και ιδιαίτερα των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της Μεσογείου είναι άμεσα συνυφασμένη με την ενδυνάμωση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας. Προκειμένου οι επιχειρήσεις της Μεσογείου να βρεθούν στο προσκήνιο της Ευρωπαϊκής επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας, το ερευνητικό έργο CreaMED προάγει τη δημιουργικότητα και την καινοτομία υλοποιώντας δράσεις που στοχεύουν:

- στην ενίσχυση της συνεργασίας των σημαντικότερων φορέων του συστήματος καινοτομίας των χωρών της Μεσογειακής Λεκάνης με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής μέσω της Δημιουργικότητας και της Καινοτομίας (Δ&Κ)
- στη δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος για την καλλιέργεια της Δ&Κ και την προαγωγή των εννοιών αυτών σε φορείς διαμόρφωσης πολιτικής καθώς και στον επιχειρηματικό κόσμο
- στη μεταφορά γνώσεων και πρακτικών για την ενίσχυση της Δ&Κ ανάμεσα σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Στο έργο CreaMED που συγχρηματοδοτείται από το Διακρατικό Πρόγραμμα εδαφικής συνεργασίας «Μεσογειακός Χώρος (MED) 2007-

2013», από ελληνικής πλευράς μετέχει η **Μονάδα Καινοτομίας & Ανάπτυξης του ΕΚΕΤΑ**, με σκοπό την ενίσχυση του συστήματος καινοτομίας και επιχειρηματικότητας στην περιφέρεια Κ. Μακεδονίας.

Τα έως σήμερα αποτελέσματα του έργου περιλαμβάνουν:

- Ένα «Σύνολο Προτάσεων και Μέτρων Βελτίωσης» για τους φορείς διαμόρφωσης πολιτικής βασισμένο σε προηγηθείσες μελέτες ανάλυσης του συστήματος καινοτομίας των εμπλεκόμενων περιφερειών
- Ο "CreaSeminars - συναντήσεις εργασίας με τους βασικούς φορείς διαμόρφωσης πολιτικής σε κάθε συμμετέχουσα περιφέρεια, με στόχο την ενημέρωσή τους για τις δράσεις του έργου καθώς και την ανταλλαγή απόψεων σχετικά με το σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων υποστήριξης της δημιουργικότητας για περαιτέρω αναβάθμιση του Περιφερειακού Συστήματος Καινοτομίας (στην περιφέρεια Κ. Μακεδονίας η συγκεκριμένη συνάντηση πραγματοποιήθηκε στις 13 Ιουλίου στις εγκαταστάσεις του ΕΚΕΤΑ)

Όσον αφορά τα επόμενα βήματα του έργου, αξίζει να σημειωθεί ότι σε εξέλιξη βρίσκεται η σύνταξη του «Ανοιχτού Βιβλίου CreaMED» που περιέχει τα κυριότερα συμπεράσματα, παρατηρήσεις και γνώσεις που παράχθηκαν κατά τη διάρκεια των προαναφερθέντων συναντήσεων (CreaSeminars).

Επίσης, στο πλαίσιο του διεθνούς φήμης 12^{ου} Ευρωπαϊκού Συνεδρίου στη Δημιουργικότητα & Καινοτομία (14-17/09, Πανεπιστήμιο Algarve -Φάρο, Πορτογαλία), διοργανώνεται και το "Διεθνές Συνέδριο CreaMED" (15/9) όπου πέραν της παρουσίασης των αποτελεσμάτων του έργου, δίνεται η ευκαιρία στους συμμετέχοντες να παρακολουθήσουν εξειδικευμένες διαλέξεις για τη δημιουργικότητα και να συμμετάσχουν ενεργά σε εργαστήρια ανάπτυξης τεχνικών δημιουργικότητας. Περισσότερες πληροφορίες παρέχονται στον επίσημο ιστοχώρο του συνεδρίου <http://www.eaci.net/eccixii/index.php>.

Περισσότερες πληροφορίες για το έργο CreaMED και τα αποτελέσματά του παρατίθενται στην επίσημη ιστοσελίδα του www.creativity4med.eu ■